

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Tredje Afdeling)

21. marts 2019*

»Præjudiciel forelæggelse – direktiv 93/13/EØF – anvendelsesområde – artikel 2, litra b) og c) – begreberne »forbruger« og »erhvervsdrivende« – finansiering af erhvervelse af en fast bopæl – lån med sikkerhed i fast ejendom indrømmet af en arbejdsgiver til dennes ansatte og den ansattes ægtefælle som solidarisk hæftende medlåntager«

I sag C-590/17,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Cour de cassation (kassationsdomstol, Frankrig) ved afgørelse af 4. oktober 2017, indgået til Domstolen den 12. oktober 2017, i sagen:

Henri Pouvin,

Marie Dijoux, gift Pouvin

mod

Électricité de France (EDF),

har

DOMSTOLEN (Tredje Afdeling),

sammensat af formanden for Fjerde Afdeling, M. Vilaras, som fungerende formand for Tredje Afdeling, og dommerne J. Malenovský, L. Bay Larsen, M. Safjan (refererende dommer) og D. Šváby,

generaladvokat: M. Bobek,

justitssekretær: fuldmægtig R. Šereš,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 12. september 2018,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Henri Pouvin og Marie Dijoux, gift Pouvin, ved avocate J. Buk Lament,
- Électricité de Frankrig (EDF) ved avocat E. Piwnica,
- den franske regering ved D. Colas, J. Traband og A.-L. Desjonquères, som befuldmægtigede,

* Processprog: fransk.

- den græske regering ved M. Tassopoulou, D. Tsagkaraki, C. Fatourou og K. Georgiadis, som befuldmægtigede,
- Europa-Kommissionen ved N. Ruiz García og C. Valero, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 15. november 2018, afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 2, litra b) og c), i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29).
- 2 Anmodningen er blevet fremsat i forbindelse med en tvist mellem på den ene side Henri Pouvain og Marie Dijoux, gift Pouvin, og på den anden side Électricité de France (EDF) vedrørende en anmodning om betaling af udestående, skyldige beløb som led i et lån med sikkerhed i fast ejendom, som dette selskab havde indrømmet disse personer.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 9., 10. og 14. betragtning til direktiv 93/13 har følgende ordlyd:

»[...] [F]orbrugere, der erhverver varer eller tjenesteydelser, [skal] beskyttes mod misbrug af sælgers stærkere stilling, herunder især mod standardkontrakter og udelukkelse af væsentlige rettigheder i kontrakterne.

[F]orbrugeren kan sikres en bedre beskyttelse gennem vedtagelse af ensartede bestemmelser vedrørende urimelige vilkår; disse bestemmelser skal finde anvendelse på alle aftaler, som indgås mellem erhvervsdrivende og forbrugere; dette direktiv finder derfor ikke anvendelse på bl.a. arbejdskontrakter, aftaler vedrørende arveret og familieret samt aftaler om oprettelse af selskaber og om disses vedtægter.

[...]

[D]ette direktiv [omfatter ligeledes] erhvervsvirksomhed af offentlig karakter.«

- 4 Dette direktivs artikel 1, stk. 1, er affattet således:

»Formålet med dette direktiv er indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem erhvervsdrivende og forbrugere.«

- 5 Nævnte direktivs artikel 2 fastsætter:

»I dette direktiv forstås ved:

[...]

- b) »forbruger«: en fysisk person, der i forbindelse med de af dette direktiv omfattede aftaler ikke handler som led i sit erhverv
- c) »erhvervsdrivende«: en fysisk eller juridisk person, der i forbindelse med de af dette direktiv omfattede aftaler handler som led i sit erhverv, hvad enten det er offentligt eller privat.«

Fransk ret

6 Artikel L.132-1 i code de la consommation (forbrugerloven) gennemførte i den på tidspunktet for tvisten i hovedsagen gældende udgave direktiv 93/13 i fransk ret.

7 Artiklens stk. 1 bestemmer:

»I aftaler indgået mellem erhvervsdrivende på den ene side og ikke-erhvervsdrivende eller forbrugere på den anden side, er vilkår, der har til formål eller til følge, at der til ulempe for den ikke-erhvervsdrivende eller for forbrugeren skabes en væsentlig uligevægt mellem aftaleparternes rettigheder og forpligtelser, urimelige.«

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 8 Den 3. april 1995 indrømmede EDF Henri Pouvin, der var ansat af dette selskab, og hans hustru (herefter »låntagerne«) et lån i henhold til en støtteordning til erhvervelse af bolig med henblik på at finansiere erhvervelsen af deres faste bopæl for 57 625,73 EUR, der skulle tilbagebetales med 240 månedlige ydelser over to afbetalingsperioder på ti år til rentesatser på henholdsvis 4,75% og 8,75% (herefter »låneaftalen«).
- 9 I henhold til låneaftalens artikel 7 skulle denne automatisk opsiges i tilfælde af, at låntagerens tilknytning til personalet ved EDF ophørte, uanset årsagen hertil. Dette vilkår medførte, at tilbagebetalingen af lånets hovedstol omgående kunne fuldbyrdes i tilfælde af ansættelseskontraktens ophør, selv hvis låntagerne havde overholdt alle de forpligtelser, der påhvilede dem.
- 10 Da Henri Pouvin fratrådte sin stilling hos EDF den 1. januar 2002, ophørte låntagerne med at betale lånets forfaldne rater.
- 11 Den 5. april 2012 anmodede EDF låntagerne om betaling af 50 238,37 EUR svarende til den resterende, skyldige hovedstol med tillæg af renter fra den 1. januar 2002 og en konventionalbod på 3 517 EUR, efter at selskabet havde anvendt låneaftalens vilkår om automatisk opsigelse i tilfælde af, at låntagerens tilknytning til personalet ved EDF ophørte.
- 12 Ved dom afsagt den 29. marts 2013 fastslog tribunal de grande instance de Saint-Pierre (ret i første instans, Saint-Pierre, Frankrig), at den pågældende låneaftales vilkår om automatisk opsigelse i tilfælde af, at låntagerens tilknytning til personalet ved EDF ophørte, var urimeligt. Denne retsinstans forkastede således EDF's påstand om, at det blev fastslået, at den nævnte aftale blev automatisk opsagt. Samtidig fastslog denne retsinstans, at samme aftale blev opsagt som følge af den manglende betaling af lånets rater, og pålagde låntagerne in solidum at betale EDF 44 551,84 EUR med tillæg af renter på 6% fra den 5. april 2012 samt 3 118,63 EUR med tillæg af renter på 6% fra afsigelsen af dommen i erstatning for det tab, som EDF havde lidt som følge af låntagernes misligholdelse.
- 13 Ved dom afsagt den 12. september 2014 ophævede cour d'appel de Saint-Denis (appeldomstol, Saint-Denis, Réunion, Frankrig) dommen af 29. marts 2013 og fastslog, at den pågældende aftale automatisk var opsagt pr. 1. januar 2002. Følgelig pålagde den låntagerne at betale EDF 50 238,37 EUR

med tillæg af renter på 6% fra den 1. januar 2002, mens beløb betalt efter denne dato skulle fratrækkes. Denne retsinstans pålagde endvidere låntagerne at betale EDF 3 517 EUR med tillæg af renter fra den 1. januar 2002 som en konventionalbod.

- 14 Denne retsinstans fandt nemlig, at forbrugerlovens artikel L.132-1 ikke fandt anvendelse på den foreliggende sag, idet EDF havde indgået låneaftalen som arbejdsgiver og derfor ikke kunne anses for »erhvervsdrivende« i denne artikels forstand.
- 15 Låntagerne iværksatte kassationsanke til prøvelse af denne dom, idet de gjorde gældende, at de havde handlet som forbrugere, og under påberåbelse af praksis fra Cour de cassation (kassationsdomstol, Frankrig), hvorefter et vilkår, som foreskriver, at lånet forfalder som følge af en årsag, der er uafhængig af aftalen, er urimeligt.
- 16 Ifølge Cour de cassation (kassationsdomstol, Frankrig) nødvendiggør de med anbringendet rejste spørgsmål, som afgørelsen i appelsagen afhænger af, en ensartet fortolkning af artikel 2 i direktiv 93/13.
- 17 Under disse omstændigheder har Cour de cassation (kassationsdomstol, Frankrig) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
  - »1) Skal artikel 2 i [direktiv 93/13] fortolkes således, at et selskab, såsom selskabet EDF, når det yder et lån med sikkerhed i fast ejendom i henhold til støtteordningen til erhvervelse af fast ejendom, som kun selskabets ansatte er berettigede til, handler som erhvervsdrivende?
  - 2) Skal [...] artikel 2 [i direktiv 93/13] fortolkes således, at et selskab, såsom selskabet EDF, når det yder et lån med sikkerhed i fast ejendom til en ansats ægtefælle, der ikke er ansat i nævnte selskab, men solidarisk hæftende medlåntager, handler som erhvervsdrivende?
  - 3) Skal [...] artikel 2 [i direktiv 93/13] fortolkes således, at en [ansat] i et selskab, såsom selskabet EDF, der har indgået en aftale med selskabet om et sådant lån med sikkerhed i fast ejendom, handler som forbruger?
  - 4) Skal [...] artikel 2 [i direktiv 93/13] fortolkes således, at ægtefællen til denne arbejdstager, der underskriver samme lån, ikke i kraft af sin egenskab som ansat i selskabet, men som solidarisk hæftende medlåntager, handler som forbruger?»

Om de præjudicielle spørgsmål

- 18 Med sine spørgsmål, som skal behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 2, litra b) og c), i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at en ansat i en virksomhed og dennes ægtefælle, der med denne virksomhed indgår en låneaftale, som hovedsageligt er forbeholdt denne virksomheds ansatte, med henblik på at finansiere erhvervelse af en fast ejendom til privat formål, for det første skal anses for at være »forbrugere« som omhandlet i denne artikel 2, litra b), og for det andet, om denne virksomhed hvad angår indrømmelsen af dette lån skal anses for at være »erhvervsdrivende« som omhandlet i denne artikel 2, litra c).
- 19 Det skal indledningsvis bemærkes, at ensartede bestemmelser vedrørende urimelige vilkår, som det fremgår af tiende betragtning til direktiv 93/13, skal finde anvendelse på »alle aftaler«, som indgås mellem »erhvervsdrivende« og »forbrugere«, som defineret i direktivets artikel 2, litra b) og c) (dom af 17.5.2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, præmis 46).

- 20 Samtidig fremgår det af tiende betragtning til direktiv 93/13, at »dette [...] ikke [finder] anvendelse på bl.a. arbejdskontrakter«.
- 21 På denne baggrund skal det efterprøves, om den omstændighed, at parterne i en låneaftale som den i hovedsagen omhandlede ligeledes er forbundet af en arbejdskontrakt, har indflydelse på deres respektive egenskaber af »forbruger« og »erhvervsdrivende« som omhandlet i artikel 2, litra b) og c), i direktiv 93/13 hvad angår denne låneaftale.
- 22 I denne henseende er en »forbruger« i henhold til denne bestemmelse en fysisk person, der i forbindelse med de af dette direktiv omfattede aftaler ikke handler som led i sit erhverv. Desuden er en »erhvervsdrivende« en fysisk eller juridisk person, der i forbindelse med de af direktiv 93/13 omfattede aftaler handler som led i sit erhverv, hvad enten det er offentligt eller privat.
- 23 Ifølge Domstolens faste praksis er det således gennem en henvisning til karakteren af de kontraherende parter – om de handler inden for rammerne af deres erhvervsmæssige aktiviteter eller ej – at direktiv 93/13 definerer de aftaler, det finder anvendelse på (dom af 17.5.2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, præmis 53 og den deri nævnte retspraksis).
- 24 Hvad angår begrebet »forbruger« som omhandlet i artikel 2, litra b), i direktiv 93/13 skal det for det første bemærkes, at det har en objektiv karakter og er uafhængigt af den konkrete viden, som den pågældende person kan have, eller de oplysninger, som denne person faktisk besidder (dom af 3.9.2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, præmis 21).
- 25 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at forbrugeren befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende såvel hvad angår forhandlingsstyrke som informationsniveau, og at forbrugeren som følge heraf tiltræder betingelser, som på forhånd er udarbejdet af den erhvervsdrivende, uden at han kan øve nogen indflydelse på disses indhold (dom af 3.9.2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, præmis 18 og den deri nævnte retspraksis).
- 26 Den nationale ret, for hvilken der verserer en tvist om en aftale, som kan være omfattet af anvendelsesområdet for dette direktiv, er forpligtet til at efterprøve, under hensyntagen til samtlige beviser og navnlig denne aftales vilkår, om den pågældende person som part i denne aftale kan karakteriseres som »forbruger« som omhandlet i direktiv 93/13. For at kunne gøre dette skal den nationale ret tage hensyn til alle de omstændigheder i den foreliggende sag, og navnlig arten af de varer eller tjenesteydelser, der er genstand for den drøftede kontrakt, som kan godtgøre, med hvilket formål denne vare eller tjenesteydelse er erhvervet (dom af 3.9.2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, præmis 22 og 23).
- 27 Domstolen har allerede fastslået, at en advokat, selv om denne kan anses for at besidde højere tekniske kvalifikationer, kan anses for »forbruger« som omhandlet i artikel 2, litra b), i direktiv 93/13, når denne indgår en aftale, der ikke har tilknytning til hans erhvervsaktivitet (jf. i denne retning dom af 3.9.2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, præmis 26 og 27).
- 28 Denne vide opfattelse af begrebet »forbruger« som omhandlet i artikel 2, litra b), i direktiv 93/13 giver mulighed for at sikre den beskyttelse, som dette direktiv indrømmer alle fysiske personer, der befinder sig i den svagere stilling nævnt i nærværende doms præmis 25.
- 29 Det fremgår af ovenstående betragtninger, at den omstændighed, at en fysisk person indgår en anden aftale end en arbejdskontrakt med sin arbejdsgiver, ikke som sådan er til hinder for, at denne person betragtes som »forbruger« som omhandlet i artikel 2, litra b), i direktiv 93/13.

- 30 Som generaladvokaten har anført i punkt 60 i forslaget til afgørelse, fratager det forhold, at visse former for forbrugeraftaler er forbeholdt bestemte grupper af forbrugere, endvidere ikke de sidstnævntes status som »forbruger« som omhandlet i artikel 2, litra b), i direktiv 93/13.
- 31 Hvis de talrige aftaler, som forbrugerne indgår med deres arbejdsgivere, udelukkedes fra direktivets anvendelsesområde, ville dette fratage alle disse forbrugere den beskyttelse, som det nævnte direktiv giver dem (jf. analogt dom af 15.1.2015, Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, præmis 29).
- 32 Hvad angår udelukkelsen af arbejdskontrakter fra anvendelsesområdet for direktiv 93/13 skal det, som generaladvokaten har bemærket i punkt 58 i forslaget til afgørelse, fastslås, at en låneaftale som den i hovedsagen omhandlede hverken regulerer ansættelsesforholdet eller vedrører ansættelsesvilkår, og den kan derfor ikke kvalificeres som »arbejdskontrakt«.
- 33 Hvad for det andet angår begrebet »erhvervsdrivende« som omhandlet i artikel 2, litra c), i direktiv 93/13 skal det bemærkes, at EU-lovgiver har villet fastsætte en meget bred opfattelse af dette begreb (dom af 17.5.2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, præmis 48 og den deri nævnte retspraksis).
- 34 For det første gør anvendelsen af udtrykket »en« i den nævnte bestemmelse det klart, at enhver fysisk eller juridisk person skal anses for »erhvervsdrivende« som omhandlet i direktiv 93/13, når denne udøver erhvervsvirksomhed (dom af 17.5.2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, præmis 49).
- 35 For det andet omfatter dette begreb enhver erhvervsvirksomhed, »hvad enten det er offentligt eller privat«. Artikel 2, litra c), i direktiv 93/13 finder således anvendelse på organisationer, der virker med eller uden gevinst for øje, uden at enheder, der udfører opgaver af almen interesse, udelukkes (jf. i denne retning dom af 17.5.2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, præmis 50 og 51).
- 36 Begrebet »erhvervsdrivende« som omhandlet i artikel 2, litra c), i direktiv 93/13 er et funktionelt begreb, som indebærer en vurdering af, hvorvidt kontraktforholdet indgår i aktiviteter, der udføres som led i en persons erhverv (jf. i denne retning dom af 17.5.2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, præmis 55).
- 37 Domstolen har allerede fastslået, at en undervisningsinstitution, der til en studerende leverer en ydelse, som er supplerende og accessorisk til dens hovedaktivitet, og som grundlæggende består i en låneaftale, hvad angår denne aftale kan anses for at være »erhvervsdrivende« som omhandlet i artikel 2, litra c), i direktiv 93/13 (jf. i denne retning dom af 17.5.2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, præmis 57 og 58).
- 38 I et sådant tilfælde foreligger der nemlig i princippet en ulighed mellem undervisningsinstitutionen og den studerende på grund af skævheden mellem oplysning og tekniske kompetencer mellem disse parter, idet en sådan institution råder over en varig organisation og tekniske kompetencer, som den studerende, der handler i privat øjemed, og som kun lejlighedsvis er konfronteret med en sådan aftale, ikke nødvendigvis har (dom af 17.5.2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, præmis 59).
- 39 Disse betragtninger kan anvendes på en sag som den i hovedsagen omhandlede, hvori en arbejdsgiver, der er en juridisk person, med en af sine ansatte, der er en fysisk person, og i givet fald med denne ansattes ægtefælle indgår en låneaftale med henblik på finansiering af erhvervelse af en fast ejendom til privat formål.

- 40 Selv om en arbejdsgiver som EDF's hovedaktivitet ikke består i at tilbyde finansielle instrumenter, men at levere energi, råder denne arbejdsgiver nemlig over oplysninger og tekniske kompetencer samt menneskelige og materielle ressourcer, som en fysisk person, dvs. den anden part i aftalen, ikke kan have.
- 41 Ligesom begrebet »forbruger« som omhandlet i artikel 2, litra b), i direktiv 93/13 har begrebet »erhvervsdrivende« som omhandlet i dette direktivs artikel 2, litra c), en objektiv karakter og afhænger ikke af, om denne erhvervsdrivende beslutter at optræde som led i sin hovedaktivitet eller sekundære eller accessoriske aktivitet.
- 42 Som generaladvokaten i det væsentlige har anført i punkt 43-46 i forslaget til afgørelse, tjener den omstændighed, at arbejdsgiveren tilbyder sine ansatte en sådan låneaftale, hvorved de således indrømmes fordelene af at få adgang til at eje ejendom, for det første til at tiltrække og beholde kvalificeret og kompetent arbejdskraft, hvilket begunstiger arbejdsgiverens udøvelse af sit erhverv. I denne sammenhæng er spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger en eventuel direkte indtægt eller ej, uden betydning for, om den nævnte arbejdsgiver betragtes som »erhvervsdrivende« som omhandlet i artikel 2, litra c), i direktiv 93/13. For det andet tjener den vide fortolkning af begrebet »erhvervsdrivende« som omhandlet i denne bestemmelse til at gennemføre formålet med dette direktiv, der består i at beskytte forbrugeren som den svage part i en aftale, som indgås med en erhvervsdrivende, og at genskabe balancen mellem parterne (jf. i denne retning dom af 31.5.2018, Sziber, C-483/16, EU:C:2018:367, præmis 32).
- 43 Henset til ovenstående betragtninger skal spørgsmålene besvares således:
- Artikel 2, litra b), i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at en ansat i en virksomhed og dennes ægtefælle, der med denne virksomhed indgår en låneaftale, som hovedsageligt er forbeholdt denne virksomheds ansatte, med henblik på at finansiere erhvervelse af en fast ejendom til privat formål, skal anses for at være »forbrugere« som omhandlet i denne bestemmelse.
  - Artikel 2, litra c), i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at denne virksomhed skal anses for at være »erhvervsdrivende« som omhandlet i denne bestemmelse, når den indgår en sådan låneaftale som led i sin erhvervsaktivitet, selv om indrømmelse af lån ikke er virksomhedens hovedaktivitet.

Sagsomkostninger

- 44 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Tredje Afdeling) for ret:

1) Artikel 2, litra b), i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler skal fortolkes således, at en ansat i en virksomhed og dennes ægtefælle, der med denne virksomhed indgår en låneaftale, som hovedsageligt er forbeholdt denne virksomheds ansatte, med henblik på at finansiere erhvervelse af en fast ejendom til privat formål, skal anses for at være »forbrugere« som omhandlet i denne bestemmelse.

2) Artikel 2, litra c), i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at denne virksomhed skal anses for at være »erhvervsdrivende« som omhandlet i denne bestemmelse, når den indgår en sådan låneaftale som led i sin erhvervsaktivitet, selv om indrømmelse af lån ikke er virksomhedens hovedaktivitet.

Underskrifter